

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจถึงสภาวะของการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในปัจจุบันด้านความจำเป็นทางการสื่อสาร ทรัพยากรการสื่อสาร และสิทธิของการสื่อสาร ซึ่งผลของการพิจารณาอาจเป็นเหตุผลสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาแห่งประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งการศึกษาเป็น 5 ส่วน

ส่วนแรกเป็นการศึกษาเกี่ยวกับระดับความจำเป็นด้านการสื่อสาร ระดับทรัพยากรทางการสื่อสาร และระดับสิทธิของการสื่อสาร เป็นการศึกษาเพื่อหาระดับของปัจจัยทั้ง 3 ด้านว่าสามารถตอบสนองซึ่งกันและกันได้หรือไม่

ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาความเร่งด่วนด้านนโยบาย (The Policy Urgency Index - PUI) ของลักษณะแนวโน้มต่าง ๆ 6 แนวโน้ม คือ การเรียนที่ผู้เรียนกำหนดการเรียนของตนเองอย่างเสรี การเรียนที่ผู้เรียนผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กันโดยผ่านช่องทางสื่อสาร การเรียนที่ผู้สอนสามารถนำเสนอสาระศึกษาได้อย่างสมจริงที่สุด การเรียนที่ให้โอกาสแก่ทุกคน การให้บริการเรียนตามหลักสูตรโดยอาศัยช่องทางสื่อสาร การเพิ่มพูนพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาแก่ประชาชนโดยมีข้อสรุปว่าแนวโน้มใดที่มีค่าดัชนีสูงสุด 2 อันดับ จะเป็นแนวโน้มที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการภายในปี 2535-2539 และแนวโน้มที่มีค่าดัชนีต่ำสุด 2 อันดับแสดงว่ามีความเร่งด่วนน้อย

ส่วนที่ 3 ศึกษาหาค่าพลวัตดัชนี (Dynamic Index - DI) เพื่อหาค่าความเปลี่ยนแปลงของความจำเป็นด้านการสื่อสาร ทรัพยากรทางการสื่อสาร และสิทธิของการสื่อสาร ใน 5 ปีข้างหน้า

ส่วนที่ 4 เป็นการทดสอบข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชาชนมีความจำเป็นต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นตามสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป แต่ในปัจจุบันนี้ทรัพยากรทางการสื่อสารยังไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน และการจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นการเพิ่มพูนทรัพยากรให้เพียงพอเพียงที่จะตอบสนองความต้องการและสิทธิทางการสื่อสารของประชาชนได้ ด้วยค่า t-test พร้อมทั้งหาค่าสัมพันธภาพภายในของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Correlation Coefficient

ส่วนที่ 5 เป็นการศึกษาการคาดคะเนเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในปี 2535-2539 3 เหตุการณ์ คือ จัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาชั้นใหม่ ให้เป็นสถาบันการศึกษาที่ไม่มุ่ง ประสาทปริญญา แต่อาจมีหลักสูตรฝึกอบรมที่ให้ประกาศนียบัตร มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐ เป็น นิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการ มีระบบการบริหารงาน ที่เป็นอิสระจากระบบราชการ อยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย การปรับปรุงสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 ให้เป็นสถานีวิทยุ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาตามข้อ 1 การจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นสถาบันผลิตรายการ (Head Production House) เพื่อผลิตรายการให้หน่วยราชการและสถานศึกษาทุกแห่ง โดยรัฐเป็นผู้ สนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งให้มีรูปแบบการบริหารองค์กรไม่เป็นส่วนราชการ

ผลการคาดคะเนแนวโน้มระดับความจำเป็นด้านการสื่อสาร ระดับทรัพยากรทางการ- สื่อสาร และระดับสิทธิของการสื่อสารในการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมี ความเห็นสอดคล้องกันว่าในช่วงแผนพัฒนาฯระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ระดับความจำเป็น ด้านการสื่อสารอยู่ในช่วงระหว่างมากถึงมากที่สุดซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ในสภาพปัจจุบันวิทยุ- โทรทัศน์เพื่อศึกษามีความจำเป็นมากในการถ่ายทอดความรู้ที่มีกระบวนการตั้งแต่ง่ายไปจนถึง ซับซ้อนคือ ในลักษณะที่มีเนื้อหาระดับง่ายจนถึงระดับยาก สามารถนำเนื้อหาสาระต่าง ๆ มาสู่ ผู้เรียนโดยผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากเนื้อหาสาระรวมทั้งประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ซึ่ง ประชาชนทุกคนควรได้รับสิทธิในการรับความรู้ดังกล่าว แต่ระดับการใช้ทรัพยากรยังอยู่ในระดับ ปานกลาง เนื่องจากประชาชนในบางท้องที่ยังขาดเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งเครือข่าย วิทยุโทรทัศน์ยังแพร่ภาพไปไม่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ และในปัจจุบันรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อ การศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นรายการการศึกษาของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา แต่ในระดับ ต่ำกว่าอุดมศึกษาที่ต้องการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อเสริมกระบวนการศึกษาของนักศึกษาในระบบที่ยัง อาศัยชั้นเรียนเป็นหลักนั้น รัฐยังมีได้ลงทุนอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากยังขาดทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทางเทคโนโลยีบุคลากรที่มีความรู้ในการวางแผนและดำเนินการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อ การศึกษา รวมทั้งยังขาดสถานีเครือข่ายในการสนับสนุนการแพร่ภาพวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา โดยตรง

ถ้าหากจะพิจารณาถึงการใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อหลักหรือสื่อเสริมในการจัดการเรียน การสอน ตามเนื้อหาของวิชานั้น ๆ ก็ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นอยู่มาก แต่การจัดทำสื่อการเรียนการสอน

ดังกล่าวต้องอาศัยบุคลากร ในการจัดทำรายการให้มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับโอกาสนั้นยังขาดแคลนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งมีผลกระทบต่อโอกาสและสิทธิของประชาชนลดน้อยไปกว่าที่พึงจะเป็นและพึงได้รับตามสิทธิ

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องเป็นนโยบายหลักของรัฐในการพัฒนาคุณภาพของประชาชน โดยสร้างโอกาสที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนได้รับความรู้กันอย่างกว้างขวาง เป็นความจำเป็นระดับสูง โดยเฉพาะในที่สุดท้ายของแผนฯ คือปี 2539 ซึ่งผู้เรียนอาจไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียน แต่อาศัยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนการสอน แทนการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนโดยคาดคะเนว่ารัฐจะสามารถสนับสนุนทรัพยากรงบประมาณ และบุคลากรในการจัดการศึกษาโดยผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน หากจะตั้งสมมติฐานว่าประชาชนภายในประเทศมีแนวโน้มที่จะมีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์เพิ่มขึ้นในอนาคต ปัญหาที่มีอยู่ว่าประชาชนควรได้รับสิทธิในการศึกษาหาความรู้จากรายการวิทยุโทรทัศน์อย่างสมบูรณ์มากเพียงใด ภายใต้สภาวะการมีของรายการวิทยุโทรทัศน์ที่เผยแพร่อยู่ในขณะนี้ยังเป็นไปในลักษณะแหล่งรวมสาระความบันเทิงเป็นหลัก ทางด้านการศึกษายังเป็นรอง ซึ่งหากรัฐยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการดำเนินการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจง ก็มีโอกาสประกันสิทธิในการรับข่าวสารของประชาชนได้อย่างสมบูรณ์

ในการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อจัดการศึกษาโดยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดแผนการเรียนของตน โดยอาศัยสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นหลักแทนครู และสามารถศึกษาเนื้อหาของความรู้ได้ตามที่ประสงค์นั้น ประชาชนยังได้รับสิทธิในระดับปานกลาง เนื่องจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เผยแพร่ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่เผยแพร่ความรู้คือ รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาไม่ได้ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง จะมีเฉพาะช่วงเวลากลางวันหรือตอนเย็นเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทรัพยากรทางการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นบุคลากรหรืออุปกรณ์ ยังอยู่จำกัดในระดับปานกลาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโอกาสแก่ทุกคนในการศึกษาคือ ไม่สามารถจัดการเรียนโดยผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ให้แก่คนในทุกภูมิภาคทุกอาชีพตามสิทธิที่เขาพึงจะได้รับ ภายใต้ศักยภาพ และความต้องการที่มีอยู่

หากจะพิจารณาในเรื่องสิทธิของการสื่อสารตามแนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อสารในบทต้น ๆ ที่กล่าวว่า "บุคคลจะมีสิทธิการสื่อสารในสังคมได้ก็ต่อเมื่อ "มีโอกาสเลือก" อย่างเพียงพอใน

กระบวนการสื่อสาร โอกาสเลือกที่สำคัญได้แก่ การที่บุคคลสามารถเลือกเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในสังคมใดก็ตาม ถ้าบุคคลมีโอกาสเป็นทั้งผู้ส่งผู้รับสารอย่างเสรี กระบวนการสื่อสารแบบสองทาง หรือบุคคลวิถีย่อมเกิดขึ้นได้ด้วย..." "กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าประชาชนมีโอกาสเลือกข่าวสาร และส่งข่าวสาร อย่างอิสระเสรีจากแหล่งข่าวต่าง ๆ อย่างเพียงพอ ถือได้ว่าประชาชนมีสิทธิ และเสรีภาพในการสื่อสารอย่างมาก" และคำว่า "โอกาสเลือกในการสื่อสาร" นี้ ดร.บุญเลิศ ศุภคิด ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องสิทธิการสื่อสารในประเทศไทยว่าหมายถึง "โอกาสด้านเวลา เนื้อที่ พลังงาน ความรู้ ทักษะ ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งหรือรวมทั้งหมด" ผลการวิเคราะห์ที่ พบว่าระดับความจำเป็นมีมากกว่าระดับทรัพยากรและสิทธิ ทำให้ประชาชนยังไม่มีโอกาสเลือกอย่าง แท้จริง เพราะไม่มีทรัพยากรให้เลือก การรับสารของประชาชนจึงเป็นไปในแนวเอกวิถี (One way Communication) หรือการสื่อสารทางเดียว หรือเป็นผู้รับอย่างเดียวไม่ได้เป็นผู้แสดงแต่ อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่นห่างไกลสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไม่เอื้อให้ประชาชนเป็น "ผู้แสดง" ได้เลย เพราะการคมนาคม การสื่อสารทางโทรศัพท์ หรือทางไปรษณีย์ก็ยังไม่สะดวก ถ้าจะหยิบยกทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ตามแนวคิดของนักทฤษฎียุคหลังยุคสมัยใหม่ (Postmodern) คือ อัมเบอร์โต อีโค (Umberto Eco) ที่กล่าวว่า โทรทัศน์สมัยใหม่นี้จะให้ผู้ชมเป็น ตัวแสดงในรายการ เช่น การสนทนาโดยให้ผู้ชมมีส่วนร่วม การเล่นเกมสัปดาห์แต่ด้วยอุปสรรค ความไม่สะดวกต่าง ๆ ประชาชนจึงไม่มีสิทธิเป็นตัวแสดง (Subject) ในโทรทัศน์ตามทฤษฎีนี้ ได้เลย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับดัชนีความเร่งด่วนด้านนโยบาย (PUI) พบว่า ลักษณะแนวโน้ม ในเรื่องของการเรียนที่ผู้สอนสามารถนำเสนอสาระศึกษาได้อย่างสมจริงที่สุด และการเรียนที่ให้ โอกาสแก่ทุกคน มีค่าดัชนีความเร่งด่วนด้านนโยบายสูงที่สุด นั้นย่อมหมายความว่า การจัดการ-เรียนการสอนที่สามารถนำเสนอได้อย่างเป็นรูปธรรมและการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วประเทศ มีสิทธิศึกษาหาความรู้จากสื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างรีบด่วนภายในปี 2535-2539 ซึ่งการดำเนินการในเรื่องนี้จำเป็นต้องมีทรัพยากรด้านการสื่อสารมารองรับ แต่ เมื่อดูจากผลการคาดคะเนระดับทรัพยากรในช่วงปี 2535-2539 พบว่าอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับ ความจำเป็นด้านการสื่อสาร (ค่ามีดัชนีฐานของระดับความจำเป็นโดยเฉลี่ยของทั้ง 2 กลุ่มจะอยู่ ระหว่าง 75-100% ในขณะที่ค่ามีดัชนีฐานของระดับทรัพยากรโดยเฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง 30-80%) แสดงให้เห็นว่าสถานะความจำเป็นด้านการสื่อสารและทรัพยากรทางการสื่อสารยังไม่สัมพันธ์สอดคล้อง

คล้องกัน ไม่สามารถสนองตอบซึ่งกันและกันได้ ซึ่งจะเป็นผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนที่จะรับ การสื่อสาร

ตั้งแนวคิดของ ฟิชเชอร์ ฮาร์ม (Fisher Harms) และ แม็คไบรด์ (Mcbride) ที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องทรัพยากรทางการสื่อสารว่า "การจะบรรลุถึงสิทธิแห่งการสื่อสารได้ ต้องมี ทรัพยากรอย่างเพียงพอ" ดังนั้น ผล PUI ที่ชี้ออกมาว่าการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อจัดการเรียน การสอนโดยให้ผู้สอนสามารถนำเสนอสาระศึกษาได้อย่างสมจริงที่สุด และการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ เพื่อจัดการเรียนที่ให้โอกาสแก่ทุกคน เป็นเรื่องที่มีความเร่งด่วนด้านนโยบายที่ต้องรีบดำเนินการ ภายในปี 2535-2539 รัฐจึงควรจัดหาทรัพยากรเพื่อสนองตอบความจำเป็นเร่งด่วนนี้ เพื่อให้ ประชาชน "บรรลุถึงสิทธิแห่งการสื่อสารได้"

ผลการหาค่าพลวัตดัชนี (DI) เพื่อทดสอบความเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารในอนาคต (5 ปีข้างหน้า) พบว่า ทุกลักษณะแนวโน้มมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคตโดยมีค่า DI ที่ไม่แตกต่างกัน มากนัก จุดเด่นอยู่ที่การเรียนที่ให้โอกาสแก่ทุกคนและการเรียนที่เพิ่มพูนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งมีค่า DI สูงกว่าลักษณะแนวโน้มอื่น ๆ เล็กน้อยผลการวิจัยส่วนนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยในเรื่อง ดัชนีความเร่งด่วนด้านนโยบาย ที่พบว่า การเรียนที่ต้องใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ประกอบการเรียน- การสอนและใช้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้โอกาสแก่ทุกคนได้เรียนรู้เป็นเรื่องเร่งด่วนที่รัฐต้อง รีบดำเนินการภายใน ปี 2535-2539

ผลการทดสอบข้อสันนิษฐานและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยใช้ค่า t-test จากการเปรียบเทียบปัจจัยด้านความจำเป็นกับทรัพยากร ทรัพยากรกับสิทธิ และสิทธิกับความจำเป็น พบว่า ทุกลักษณะแนวโน้มของการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีความแตกต่างกันในปัจจัยด้าน ความจำเป็นกับทรัพยากร และสิทธิกับความจำเป็น ซึ่งเป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้ว่า ประชาชน มีความจำเป็นต้องแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ตามสภาวะเศรษฐกิจ สังคมและ เทคโนโลยีทางการสื่อสารที่เปลี่ยนไป แต่ทรัพยากรทางการสื่อสารเพื่อการศึกษา ยังมีไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน ซึ่งการที่ทรัพยากรมีน้อยนี้ ทำให้สิทธิในการเลือกรับ สารของประชาชนลดน้อยลงไปด้วย ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ของแบบสอบถามโดยใช้ค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ทดสอบทางสถิติในปัจจัย 3 ด้าน คือ ความจำเป็น ทรัพยากรและสิทธิ ในลักษณะแนวโน้มทั้ง 6 จากการจับคู่ระหว่างความจำเป็นในปี

2535 กับ ความจำเป็น 2539 ทฤษฎีกรในปี 2535 กับทฤษฎีกรในปี 2539 และสถิติในปี 2535 กับสถิติในปี 2539 แนวโน้มละ 3 คู่ รวมทั้งหมด 72 คู่ พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 70 คู่ และไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ 2 คู่ แสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความสัมพันธ์กันภายในมาก สมควรใช้เป็นเครื่องมือในการทำการวิจัยได้เป็นอย่างดี

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการคาดคะเนเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ได้ข้อสรุปที่เป็นผลจากการวิเคราะห์ค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยมว่า ทั้ง 3 เหตุการณ์จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ในช่วงระยะแผนฯ 7 (2535-2539) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์ที่เป็นการปรับปรุงสถานีวิศุโทรทัศน์ ช่อง 11 ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่คาดว่าจะดำเนินการได้ในต้นปีของแผนฯ 7 ส่วนการจัดตั้งสถาบันวิศุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา และการจัดตั้งสถาบันผลิตรายการ (Head production House) จะอยู่ในปลายแผนฯ 7

อย่างไรก็ตามยังมีผู้เชี่ยวชาญอีกส่วนหนึ่งคาดว่า การจัดตั้งสถาบันวิศุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาขั้นใหม่ มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2539 ไปแล้ว เนื่องจากในระยะยาวมีความจำเป็นที่จะจัดตั้งสถาบันดังกล่าว แต่ยังไม่สามารถระบุชัดเจนได้ว่า ควรจะเป็นปีใดบ้าง ทั้งนี้เพราะลักษณะแนวโน้มการจัดการเรียนการสอนในระยะยาว ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของประชาคมโลก ต้องอาศัยเทคโนโลยีทางการสื่อสารเข้าสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ทั้งในการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาในสถาบันการศึกษารวมทั้งแนวความคิดการศึกษาตลอดชีวิต ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่การทำงานควบคู่กับการศึกษาตลอดไป

ในเรื่องการปรับปรุงสถานีวิศุโทรทัศน์ช่อง 11 ให้เป็นสถานีวิศุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา นี้ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 กลุ่มคาดคะเนว่ามีความเป็นไปได้มากที่สุด เนื่องจากมีศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาจากสถานีวิศุโทรทัศน์ที่เป็นสิ่งบันเทิงและการศึกษา เป็นสถานีวิศุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเต็มรูปแบบ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากสถานีดังกล่าวเป็นของรัฐและได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นประจำ แต่งบประมาณไม่เพียงพอ เพราะฉะนั้นรัฐจำเป็นต้องพิจารณาการให้งบประมาณเพื่อการดำเนินการที่เป็นสถานีวิศุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาอย่างจริงจัง ตลอดจนการพัฒนาขีดความสามารถของตัวบุคลากรในการผลิตรายการเพื่อการศึกษาให้สูงขึ้น และด้วยเหตุที่การดำเนินงานมิได้มุ่งในเชิงพาณิชย์แต่จะมุ่งให้โอกาสแก่ประชาชนในการรับรู้สาระบันเทิงความรู้จากสถานีวิศุโทรทัศน์เพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าหากนโยบายของรัฐสนับสนุนอย่างเร่งด่วน โอกาสที่จะเกิดสามารถเกิดขึ้นได้ภายในปี พ.ศ. 2535-2538

สำหรับการจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นสถาบันผลิตรายการ เพื่อผลิตรายการให้หน่วยงานราชการและสถานศึกษาทุกแห่ง โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งให้มีรูปแบบการบริหารองค์กรที่ไม่เป็นส่วนราชการในหลักการ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 กลุ่มคาดคะเนว่ามีความเป็นไปได้มากในระดับปานกลาง ในช่วงปี 2535-2539 เนื่องจากจะเป็นหน่วยงานกลางที่ทำการผลิตรายการให้แก่หน่วยราชการ สถาบันทุกแห่งการกำกับดูแลในเชิงนโยบายและงบประมาณของรัฐสามารถกระทำได้ง่าย มีทิศทางที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ดี สถาบันผลิตรายการในเชิงปฏิบัติ จะพบปัญหาในเชิงเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ มีภารกิจในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งระดับง่ายและซับซ้อนให้แก่ทุกหน่วยงาน อาจทำให้ขาดความคล่องตัวและอาจไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสาร และอาจมีการผลิตที่ซ้ำซ้อนกับสถานีวิทยุโทรทัศน์อื่น ๆ เกินความจำเป็น

จากผลการวิเคราะห์การคาดคะเนเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นสามารถนำไปตอบสนองข้อสรุปของการคาดคะเนแนวโน้มในส่วนแรกที่พบว่า สภาวะของปัจจัยทั้ง 3 ด้านคือ ความจำเป็นด้านการสื่อสาร ทรัพยากรทางการสื่อสาร และสิทธิการสื่อสาร ยังไม่สัมพันธ์กันดี เนื่องจากเมื่อผู้เชี่ยวชาญคาดว่าเหตุการณ์ทั้ง 3 ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญสมควรให้เกิดขึ้นในช่วงแผน 7 การเกิดของเหตุการณ์ทั้ง 3 จะเป็นการเพิ่มทรัพยากรที่ทำให้สภาวะของปัจจัยทั้ง 3 สามารถตอบสนองซึ่งกันและกันได้

ข้อเสนอแนะ

ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องสิทธิการสื่อสาร ส่วนใหญ่เห็นว่าในปัจจุบันก็มีรายการโทรทัศน์ดี ๆ มีสาระออกมาเผยแพร่แต่ประชาชนก็ยังไม่ยอมรับ เพราะสนใจเฉพาะความบันเทิงที่ปรากฏในรูปแบบของ ละคร เพลง เกมโชว์ ทั้งนี้เพราะคนไทยถูกบีบคั้นด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจสังคมมีปัญหาอุปถัมภ์ ทำให้ประชาชนตึงเครียด เมื่อมีเวลาว่างก็ต้องการพักผ่อนหาความสบายใจเพื่อชดเชยความต้องการที่ถูกกดดันด้วยสภาพสังคม

ดังนั้น หากผู้บริหารประเทศชาติต้องการหล่อหลอมให้คนในชาติมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรม จึงควรปลูกฝังสิ่งดี ๆ ให้แก่ประชาชนแบบซึมซาบเข้าไปที่ละเล็กละน้อย โดยการนำเสนอรายการ

โทรทัศน์ที่รัฐพึงประสงค์จะขึ้นาประชาชน เช่น รายการที่ปลูกเร้าให้เกิดความรักชาติรักแผ่นดิน รายการธรรมะให้คนมีหลักยึดเพื่อให้มีสติในการครองตนในรูปแบบที่ประชาชนสนใจ ซึ่งการนำเสนอในรูปแบบเหล่านี้ จำต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพสูง มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเป็นสถานีถ่ายทอดรายการ การจัดรายการ งบประมาณ

ด้วยเหตุที่วิทยุโทรทัศน์เป็นศูนย์รวมของชีวิตประจำวันของคนในสังคม ดังทฤษฎีสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ที่กล่าวมาแล้วไว้ในบทต้น ๆ คนในชนบทห่างไกลความเจริญ จึงควรมีโอกาสได้รับรู้ความเป็นไป วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนต่างถิ่น ซึ่งสื่อวิทยุโทรทัศน์จะเป็นช่องทางที่สำคัญในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ ตามทฤษฎีสื่อวิทยุโทรทัศน์ในยุคลังยุคสมัยใหม่ (Postmodern) ที่กล่าวว่า "วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่เสนอเนื้อหาที่เป็นไปอย่างผสมกลมกลืนกันระหว่างชีวิตจริงของคนดูกับเนื้อเรื่อง เป็นการลดช่องว่างระหว่างคนดูกับเนื้อเรื่องนั้น" การจัดซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ไว้ตามหมู่บ้าน ทุกชุมชน ประกอบกับการมีสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่พร้อมจะถ่ายทอดรายการดี ๆ ไปสู่ผู้ชม จึงเป็นวิธีการสร้างคนสร้างชาติสร้างความรู้ความผูกพันของคนในชาติได้อีกวิธีหนึ่งที่รัฐควรพิจารณา

แม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา งบประมาณยังมีจำกัด แต่เครื่องรับวิทยุ-โทรทัศน์ก็มีแนวโน้มว่าจะราคาถูกลงเรื่อย ๆ ถ้ารัฐมีนโยบายให้จัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา การจัดตั้งเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ไว้ประจำหมู่บ้านก็เป็นสิ่งที่สมควรดำเนินการควบคู่กันไปด้วย นอกจากนี้ รัฐก็ควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย เพราะคุณภาพของรายการจะขึ้นอยู่กับงบประมาณ ยิ่งรายการมีเทคนิค มีรูปแบบที่ดีมากเพียงใด ก็จำเป็นต้องใช้งบประมาณมากขึ้น

ในเรื่องรูปแบบของรายการ ควรให้มีความหลากหลาย น่าสนใจติดตาม แปลกใหม่ ไม่ซ้ำซาก แม้จะเป็นรายการเพื่อการศึกษาก็ต้องนำเสนอในรูปแบบที่ให้ความบันเทิงควบคู่กันไป การจัดรายการเพื่อการศึกษาจึงเป็นเรื่องยากสำหรับผู้ผลิตรายการที่มีความรู้ในเรื่องผลิตรายการเพื่อความบันเทิง ไม่ได้ผลิตเพื่อสอนหนังสือ บุคลากรที่จะผลิตรายการทางสถาบันวิทยุโทรทัศน์ จำต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการเรียนการสอนและเรื่องการผลิตรายการด้วย หากจะจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศน์ขึ้นมา การฝึกอบรมบุคลากรให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าบุคลากรที่ผลิตรายการบันเทิงทั่ว ๆ ไปจึงเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง

จากผลของการวิจัย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ความจำเป็นในด้านการสื่อสาร ทักษะการทางการสื่อสาร และสิทธิการสื่อสาร ยังอยู่ในสถานะไม่สามารถตอบสนองซึ่งกันและกันได้ การจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศนเพื่อการศึกษาเป็นการเพิ่มพูนทรัพยากรให้สามารถตอบสนองความจำเป็นและสิทธิของประชาชนในเรื่องการสื่อสารเพื่อการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวจึงน่าจะเป็นเหตุผลที่สนับสนุนให้ผู้มีอำนาจรัฐได้ตัดสินใจเร่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เจริญขึ้นพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม โดยจัดเป็นนโยบายเร่งด่วนภายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 7 (2535 - 2539) ให้มีการจัดตั้งสถาบันวิทยุโทรทัศนเพื่อการศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้น และจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้เป็นการเฉพาะด้วย

ในการทำการวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดอยู่บ้างคือ งานวิจัยครั้งนี้เป็นการทำนอยอนาคต เป็นการคาดหวังเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคต ซึ่งบางที่ผลที่ได้รับจริง ๆ อาจไม่เป็นไปตามผลการวิจัย เพราะสภาวะการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนโยบายรัฐ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

นอกจากนี้ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัย ไม่ได้กระจายไปยังต่างจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยในต่างจังหวัด วิทยาลัยครู ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยถูกจำกัดด้วยเวลาและอาชีพการทำงาน ถ้าจะทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญต่างจังหวัดต้องหยุดงานในช่วงเวลาหนึ่ง และอาจต้องใช้เวลานาน ซึ่งผู้วิจัยมีความประสงค์จะสำเร็จการศึกษาภายในปีการศึกษาฤดูร้อน (พ.ศ. 2534) เพื่อจะได้ทุ่มเทเวลาให้กับการทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจจะทำกรวิจัยในเรื่องแนวเดียวกันนี้ในอนาคตว่า ควรจะศึกษาวิจัยในเรื่องปัจจัยทั้งสามคือ ความจำเป็นด้านการสื่อสาร กับทรัพยากรทางการสื่อสาร และสิทธิของการสื่อสาร ในการใช้สื่อวิทยุโทรทัศนเพื่อการศึกษาเฉพาะระดับอุดมศึกษา หรือมัธยมศึกษา เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการมองการศึกษาในเชิงมหภาค คือ พิจารณาการศึกษาในมุมกว้างทุกระดับ หรือเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) แล้วน่าจะมีผู้ศึกษาเรื่องเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่สนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในโลกแห่งเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปเพราะจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เป็นช่วงแผนฯ 7 แนวโน้มลักษณะนี้ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญน้อย

ในเรื่องของทรัพยากรก็เป็นเรื่องที่น่าทำการวิจัยโดยศึกษาให้ลึกซึ้งว่า ทรัพยากรทางการสื่อสารเพื่อการศึกษาที่ประชาชนต้องการในทศวรรษ 2000 คืออะไร